



**Pirkanmaan hyvinvointialueen
ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
2026–2029**

Sisällysluettelo

1	Tiivistelmä	2
2	Johdanto	2
2.1	Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivitys	3
2.2	Alueellisesti näyttäytyvät ilmiöt suunnitelmatyön pohjana.....	5
3	Ehkäisevän päihdetyön toteutuminen Pirkanmaan hyvinvointialueella	8
3.1	Ehkäisevä päihdetyö Pirkanmaalla 2024	9
3.1.1	Päihdetilannekysely	11
3.2	Ehkäisevä päihdetyö Pirkanmaalla 2025	13
4	Kansallinen ohjaus ja tuki.....	16
4.1	Ehkäisevä päihdetyö perustuu lakiin	16
4.2	Ehkäisevän päihdetyön kansallinen toimintaohjelma	18
4.3	Yhdenvertaisuuden huomioiminen ehkäisevässä päihdetyössä	19
4.4	Ehkäisevä päihdetyö kunnissa	22
4.5	Hyvinvointialueen strategia ehkäisevän päihdetyön tukena.....	23
5	Pakka-toimintamalli Pirkanmaalla	23
	25	
6	Ehkäisevän päihdetyön painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointialueella	26
7	Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat ilmiöt	32
7.1	Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat ilmiöt koottuna	33
7.1.1	Alueelliset erot päihteiden käytössä	33
7.1.2	Sosiaalinen media ja päihteet	34
7.1.3	Ikäihmisten haitallinen alkoholinkäyttö	35
7.1.4	Nikotiinituotteiden käytön lisääntyminen	36
7.1.5	Peliongelmat ja niiden lisääntyminen	37
7.1.6	Huumehaittojen lisääntyminen	39
7.1.7	Haavoittuvien erityisryhmien päihteiden käyttö	40
8	Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman arviointi ja seuranta	41
8.	Lähteet	43

1 Tiivistelmä

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuosille 2026–2029, on osa Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman painopisteet pohjautuvat kansallisiin ohjelmiin sekä alueelliseen tilanteeseen päihdehaittojen sekä erilaisten riippuvuushaittojen näkökulmasta. Suunnitelma luo rakenteet hyvinvointialueella ja sen yhdyspinnoilla tehtävälle suunnitelmalliselle työskentelylle. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa kuvataan tavoitteet ja toimenpiteet kuluvalle kaudelle alueellisten ja kansallisten ilmiöiden pohjalta.

Suunnitelma ohjaa paitsi Pirkanmaan hyvinvointialueella, myös muun muassa kuntien kanssa yhdyspinnoilla tehtävää, yhteistä ehkäisevää päihdetyötä ja tukee kunnissa näin myös kuntien omassa ehkäisevän päihdetyön kokonaisuudessa toteutettavia toimenpiteitä.

2 Johdanto

Pirkanmaan hyvinvointialueella ehkäisevän päihdetyön perustana toimii laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) ja Sosiaali- ja terveysministeriön ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma (2025–2035) sekä kansallinen Päihde- ja riippuvuusstrategia (voimassa vuoteen 2030). Tämän lisäksi työn pohjana toimivat kansainväliset sopimukset, kuten WHO:n tupakkapuitesopimus (2004) ja alkoholistrategia (2010). Pirkanmaan hyvinvointialueella tehtävää terveyttä ja hyvinvointia edistävää, ehkäisevää päihdetyötä ohjaa lainsäädännön ja kansallisten ohjaavien asiakirjojen ohella myös hyvinvointialueen strategia ja alueellinen hyvinvointisuunnitelma. Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia vuosille 2026–2029 hyväksyttiin 26.1.2026 aluevaltuustossa. Strategia ja sen toimeenpano vahvistavat hyvinvointialueen arvoja, jotka ovat ihmisläheisyys, luottamus, vastuullisuus ja yhdenvertaisuus. Strategian mukaisesti toiminnan painopistettä pyritään siirtämään aiempaa voimakkaammin ennaltaehkäisevään suuntaan. Vaikuttava ja monialaisesti toteutuva ehkäisevä päihdetyö mahdollistaa turvallisemman ja terveemmän arjen kaikille maakunnan asukkaille. Ehkäisevä päihdetyö toteutuu Pirkanmaalla tiiviissä yhteistyössä

hyvinvointialueen, kuntien sekä kolmannen sektorin ja muiden alueellisten toimijoiden kesken.

Kaikissa hyvinvointialueen palveluissa on huolehdittava ehkäisevän päihdetyön toteuttamisesta toimintaympäristö sekä perustehtävä ja asiakasryhmä huomioiden.

Hyvinvointialueen toimijalla on ehkäisevän päihdetyön kannalta oma selkeä rooli työtavoista ja käytetyistä menetelmistä riippumatta. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja jokaisen toimijan rooli on kuvattuna vuonna 2021 osana sosiaali- ja terveystalouden uudistusta kehitetyssä ehkäisevän päihdetyön toimintamallissa.¹

2.1 Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivitys

Ensimmäinen Pirkanmaan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma laadittiin vuosille 2023–2026. Vuonna 2025 tehdyn linjauksen perusteella päädyttiin uuden suunnitelman laatimisen sijaan päivittämään olemassa oleva ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vastaamaan paremmin ajankohtaiseen tarpeeseen ja lakisääteisiin velvoitteisiin. Pirkanmaan alueellisessa ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa on huomioitu tämän päivityksen yhteydessä ensimmäistä kertaa myös henkilöstölle kohdennettu päihde- ja riippuvuussuunnitelma. Painopiste hyvinvointialueen päihde- ja riippuvuussuunnitelmassa on ennaltaehkäisyssä sekä varhaisen vaiheen aktiivisessa puuttumisessa. Suunnitelman mukaan työpaikan työturvallisuusriskienarvioinnissa ja työterveyshuollon työpaikkaselvityksessä on hyvä huomioida päihteiden lisäksi myös tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen mahdollisesti aiheuttamia riskejä terveydelle tai turvallisuudelle ja suunnitella toimenpiteet ongelmien ehkäisemiseksi.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma toimii yhtenä Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelman osa-asiakirjana ja on näin osa alueellisten suunnitelmien

¹ [Ehkäisevän päihdetyön \(EPT\) toimintamalli kunnan alueella / Pirkanmaa | Innokylä](#)

kokonaisuutta hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman toimeenpano tapahtuu Pirkanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalveissa ja yhteistyössä Pirkanmaan kuntien sekä kolmannen sektorin kanssa jaetuilla yhdyspinnoilla. Ehkäisevän päihdetyön toimeenpanoa tukee alueellinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä, joka aloitti toimintansa keväällä 2025. Vuosina 2024–2025 perustetut seudulliset Pakka-työryhmät tukevat ehkäisevän päihdetyön toteutumista paikallisesti.

Keskeisintä ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa on vahvistaa ymmärrystä riippuvuussairauksien vaikutuksista terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

Suunnitelmassa lisätään ymmärrystä edellä mainittujen tekijöiden kielteisistä vaikutuksista yksilöön, tämän läheisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Ehkäisevässä päihdetyössä pyritään vaikuttamaan päihteiden käytön ja rahapelaamisen riskitekijöihin ja vahvistamaan niiltä suojaavia tekijöitä. Tärkeään rooliin päivitettyssä suunnitelmassa nostettiin kansainvälisten painopisteiden ohjaamana myös kokemusasiantuntijatiedon hyödyntäminen ja asenteisiin vaikuttaminen.

Suunnitelman sisältöä ensimmäisessä vaiheessa ovat olleet rakentamassa alueellisen ehkäisevän päihdetyön työryhmän ohella myös Pirkanmaan hyvinvointialueen vanhus- ja vammaisneuvosto, nuorisovaltuusto, sekä Pirkanmaan hyvinvointialuevaltuuston valiokunnat. Ehkäisevän päihdetyön vastuuvastavalmistelijana on toiminut ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö. Suunnitelman koostamisesta ovat vastanneet ehkäisevän päihdetyön suunnittelija ja ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivittämisen yhteydessä otettiin huomioon valtakunnallisesti juuri päivittyvä kansallinen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma.² Toimintaohjelman pohjalta vahvistettiin myös Pirkanmaan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman rakenteita ja tästä kokonaisuudesta poimittiin muun muassa Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen painopisteet alueelliseen suunnitelmaan.

² [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma : Väliarviointi ja jatkossa tehostettavat toimet vuoteen 2025](#)

2.2 Alueellisesti näyttäytyvät ilmiöt suunnitelmatyön pohjana

Suunnitelman tekoa ohjasi vuonna 2023 ilmiölähtöinen työskentely. Päihteet ja pelaaminen sekä niihin liittyvät haitat elävät yhteiskunnallisessa ajassa eri tavoilla ja niihin liittyvät ilmiöt seuraavat sekä kansainvälisiä trendejä mutta voivat vaihdella myös valtakunnallisesti ja alueittain. Tämän vuoksi suunnitelmassa haluttiin kiinnittää huomiota myös näihin ilmiöihin. Ilmiölähtöisellä työskentelytavalla työryhmälle nousi vuonna 2023 esille neljä pääilmiötä, jotka aiemmin määrittivät vahvemmin suunnitelman kokonaisuutta. Nämä neljä ilmiötä olivat: varhainen tunnistaminen ja tuki päihde- ja mielenterveysasioissa, alueelliset erot nuorten hyvinvoinnissa, sosiaalinen media ja päihteet sekä ikäihmisten tietoisuus alkoholin ja lääkityksen yhteisvaikutuksista.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivityksen yhteydessä koettiin tarpeelliseksi tarkastella ilmiöitä ja teemoja uudelleen. Ilmiöiden valinnassa osallistettiin alueellista ehkäisevän päihdetyön työryhmää. Työryhmän edustajien kommenttien ja ajankohtaisten muutosten pohjalta todettiin teemojen olleen jossain määrin eri tasoisia ja niitä päädyttiin muokkaamaan lähemmäksi ajankohtaista päihdetilannetta sekä alueellisesti esiin nousseita ilmiöitä. Alkuperäisistä ilmiöistä säilytettiin aiemmassa muodossaan ainoastaan: sosiaalinen media ja päihteet.

Alueelliset erot nuorten hyvinvoinnissa laajennettiin tässä suunnitelmassa ilmiöksi ”alueelliset erot päihteiden käytössä”. Ikäihmisten alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutusten ilmiö laajennettiin koskemaan myös ikäihmisten lisääntyntä haitallista alkoholinkulutusta. Näiden lisäksi mukaan tuli nikotiinituotteiden käytön kasvu, peliongelmat ja niiden sekä huumekekeilujen lisääntyminen. Edellä mainittujen lisäksi haluttiin nostaa esille haavoittuvien erityisryhmien päihteiden käyttö.

Ilmiöihin ovat vaikuttaneet myös viime vuosien lainsäädäntömuutokset. Alkoholin saatavuutta on Petteri Orpon hallitusohjelman³ pohjalta ja hallituksen esitysten toimesta lisätty hallituskauden aikana. Muutokset pohdituttavat myös alueellisesti, sillä alkoholin kulutuksen

³ [Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023](#)

lisääntymisen on vahvasti todettu olevan yhteydessä koituihin päihdehaittoihin.⁴Tämän osalta voidaan olettaa, että myös alkoholihaitat lisääntyvät etenkin väestön ikääntyessä, painottuen vanhempiin ikäryhmiin.

Myös nikotiinituotteet siirtyivät kuluneella hallituskaudella lääkelain piiristä tupakkalain piiriin ja ne vapautettiin kauppoihin vuonna 2023. Vuosien 2022–2024 aikana aikuisten miesten nikotiinituotteiden käyttö kaksinkertaistui.⁵Vaikka tupakoinnin osalta on ollut nähtävissä laskua jo pidemmän aikaa, ovat muut nikotiinituotteet nousseet korvaamaan markkinoita. Sähkötupakan ja nikotiinipussien käyttö on vaikuttaisi kiinnostavan etenkin nuorempia käyttäjiä.

Tasavallan presidentti vahvisti 16.1.2026 rahapelilainsäädäntölain muutoksen⁶, jossa luovutaan 1.7.2027 alkaen Veikkauksen monopolista rahapelien tarjoajana. Tämän myötä siirrytään lisenssimalliin, jossa markkinat avautuvat kansainvälisille rahapeliyrityksille. Uudistuksen tavoitteena on hallituksen esityksen mukaan ehkäistä ja vähentää pelaamisesta aiheutuvia terveydellisiä, taloudellisia ja sosiaalisia haittoja sekä parantaa rahapelijärjestelmän kanavointiastetta. Lisenssijärjestelmän piiriin kuuluisivat lähtökohtaisesti online kasinopelit ja online vedonlyönti. Ruotsin kokemuksen pohjalta voidaan kuitenkin ennakoida rahapelimarkkinoinnin kasvua sekä tätä myötä myös sekä pelaamisen että mahdollisia pelihaittojen kasvua Suomessa. Tätä mahdollista muutosta haluttiin ennakoida alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa. Ehkäisevässä päihdetyössä tulisi jatkossa huomioida vahvemmin myös pelaamiseen liittyvä ehkäisevä työ ja pelihaittojen ehkäisy yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Uusi alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma huomioi paremmin myös huumehaitat. Viimeisen kymmenen vuoden aikana huumeiden saatavuus ja käyttö on lisääntynyt, mikä on ollut havaittavissa mm. jätevesitutkimuksista⁷. Sosiaalinen media on lisännyt huumausaineiden saatavuutta myös nuoremmille lapsille. Huumeiden käyttökulttuuri on liberalisoitunut ja esimerkiksi kannabikseen suhtaudutaan nuorten aikuisten piirissä

⁴ [Alkoholinkäytön haitat väestötasolla - THL](#)

⁵ [Jo joka neljäs alle 40-vuotias mies käyttää nikotiinipusseja - THL](#)

⁶ [Rahapelijärjestelmän uudistaminen - Sisäministeriö](#)

⁷ [Jätevesitutkimus: väestötason huumeiden käyttö - THL](#)

vapaamielisemmin. Kannabiskokeilut ovatkin lisääntyneet nuorten keskuudessa vuodesta 2010 alkaen, joskin uuden kouluterveyskyselyn pohjalta taas kokeilukäyttö vaikuttaisi olevan laskemassa päin.⁸ Pirkanmaan seudulla kannabiksen lisäksi etenkin kokaiinin ja stimulanttien käyttö on jätevesitutkimusten mukaan lisääntynyt. Lisäksi esimerkiksi käyttäjänsä aggressiivisuutta mahdollisesti lisäävä muuntohuume Alfa-PVP on ilmaantunut Pirkanmaan katukuvaan sekä haja-asutusalueille. Ajankohtaisesti käytettävien tilastotietojen perusteella muuntohuume Alfa-PVP:n käyttö on huomattavasti pienempää muihin huumeisiin verrattuna. Huumeidenkäyttöön liittyvät haitat ovat kuitenkin lisääntymässä. Esimerkiksi huumeisiin tai sekakäyttöön liittyvät rattijuopumukset eivät ole laskeneet yhtä paljon, mitä alkoholiin liittyvät rattijuopumukset. Etenkin nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla haittojen ehkäisyä tulisi vahvistaa.⁹ Myös esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialueen päihdetilannekyselyssä 2024 vastaajat kokivat päihteiden kaupan ja käytön näkyvän lisääntyneesti julkisessa katukuvassa. Ehkäisevän päihdetyön ilmiöiden joukkoon haluttiin nostaa myös haavoittuvassa asemassa olevat erityisryhmät. Tutkimusten mukaan päihteiden käyttö on usein polarisoitunutta.¹⁰ Heikossa sosioekonomisessa asemassa oleminen altistaa useammin erilaisille vastoinkäymisille, kuten työttömyydelle ja toimeentulovaikeuksille. Tätä myötä myös riski päihteiden käytölle lisääntyy. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan esimerkiksi matala koulutustaso ja koulutuksen puute lisäävät riskiä päihteiden käytölle.¹¹ Päihteiden käyttäjillä, etenkin pidempään päihteitä käyttävillä osallisuuden kokemus yhteiskunnassa on kaventunut. Heidän sosiaaliset verkostonsa voivat olla hajonneita tai vähäisempiä ja ulkopuolisuuden kokemus yhteiskunnassa vahvistunut, mitä yhteiskunnan taholta ilmenevä epäluuloinen tai syrjivä suhtautuminen voi vain vahvistaa.¹²

Haavoittuvina erityisryhminä haluttiin tässä suunnitelmassa huomioida asukkaat, joilla voi olla psyykkisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti puutteelliset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi vammaiset, pitkäaikaissairaat, vieraskieliset, jälki- ja sijaishuoltonuoret tai erilaisten vähemmistöjen edustajat. Useampien

⁸ Sotkanet 2025 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

⁹ [Liikennejuopumustilastot 2023: Huumausainerattijuopumuksia eniten nuorten aikuisten ikäryhmässä - Poliisi](#)

¹⁰ Ruokolainen (2021) [Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies](#)

¹¹ [Päihdeavainindikaattorit - THL](#)

¹² [Päihteidenkäyttö ja yhteiskunnallisen osallisuuden ongelmat - Päihdelinkki](#)

rajoitteiden ja haasteiden päällekkäisyys lisää riskiä niin päihteiden käytölle kuin esimerkiksi mielenterveyden haasteille.¹³Toisaalta taas runsaan päihteiden käytön on todettu lisäävän mielenterveyden häiriöiden riskiä.¹⁴ On myös esimerkiksi todettu, että vanhempien vakavat mielenterveys- ja päihdeongelmat ennustavat riskiä ongelmien kasautumiselle myös heidän lapsilleen.¹⁵

Pirkanmaalla ehkäisevän työn kokonaisuutta tarkastellaan neljän tuulen toimintamallin pohjalta¹⁶. Neljän tuulen toimintamallissa päihde-, mielenterveys-, rahapeli- ja lähisuhdeväkivaltateemat kulkevat käsi kädessä. Se tarkoittaa, että neljä teemaa ovat tutkitusti usein toistensa riskitekijöitä ja saattavat esiintyä yhdessä osittain tai kokonaan. Kaikkien näiden ilmiöiden on myös todettu olevan yhteydessä itsetuhoisuuteen.¹⁷¹⁸ Sen vuoksi yhden näistä pulmista tullessa esiin, tulisi myös huomioida muiden neljän tuulen ilmiöiden kartoitus osana asiakaskohtaamisia. Haluamme lisätä ymmärrystä juurisyiden tunnistamisen tärkeydestä sekä tukea ammattilaisia tarjoamaan apua varhaisemmassa vaiheessa, estäen sekä vähentäen yksilölle ja lähiyhteisölle koituvia haittoja. Pääasiakirjassa, Pirkanmaan hyvinvointisuunnitelmassa, on kuvattuna yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, esteettömyys ja saavutettavuus myös ehkäisevän päihdetyön suunnitelman näkökulmasta.

3 Ehkäisevän päihdetyön toteutuminen Pirkanmaan hyvinvointialueella

Pirkanmaan hyvinvointialueella ehkäisevä päihdetyön on osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta, johon kuuluvat myös elintapaohjauksen ja väkivallan ehkäisyn

¹³[Päihdeavainindikaattorit - THL](#)

¹⁴[Alkoholin haitat ja mielenterveys | Mielenterveystalo.fi](#)

¹⁵ Duodecim 2026 [Duodecim](#)

¹⁶ [Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön: päihteet, mielenterveys, lähisuhdeväkivalta ja rahapelaaminen | Innokylä](#)

¹⁷ THL 2025 [THL julkaisi alueelliset tietopaketit rahapelihaitoista – hyvinvointialueet avainasemassa ehkäisytyössä - THL](#)

¹⁸ Duodecim 2013 [Itsetuhoisen potilaan arviointi](#)

osa-alueet. Ehkäisevän päihdetyön koordinaatioon käytettävä resurssi oli vuoden 2023 ajan suunnittelupäällikkö ja keväästä 2024 alkaen tämän lisäksi myös ehkäisevän päihdetyön kokoaikainen suunnittelija. Vuoden 2024 organisaatiouudistuksen myötä ehkäisevän päihdetyön resurssia kavennettiin siten, että sekä ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus siirtyi aiemmin väkivallan ehkäisyn kokonaisuudesta vastanneen suunnittelupäällikön vastuulle vuoden 2025 alusta. Ehkäisevän päihdetyön suunnittelija ja väkivallan ehkäisyn suunnittelija muodostavat ehkäisevän työn suunnittelupäällikön kanssa ehkäisevän työn kokonaisuuden. Ehkäisevän päihdetyön suunnittelijan työn painotuksena on ollut muun ehkäisevän päihdetyön suunnittelun lisäksi vastata etenkin alueellisen Pakka-toimintamallin rakentamisesta, koordinoinnista ja kehittämisestä.

3.1 Ehkäisevä päihdetyö Pirkanmaalla 2024

Ehkäisevässä päihdetyössä toteutettiin vuoden 2024 aikana useita toimenpiteitä pohjautuen ajankohtaisiin ilmiöihin ja indikaattoritietoon. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan kaikkien nuorten ikäluokkien sähkötupakointi oli lisääntynyt huomasti 2021 ja 2023 välillä.¹⁹ Sähkötupakointi näkyi myös ilmiönä koulujen arjessa. Esimerkiksi 2024 toteutetussa päihdetilannekyselyssä useat nuoret toivat esiin haitallisen ”vapen” käytön mm. koulujen vessoissa. Ilmiöön päätettiin puuttua järjestämällä sähkötupakan vastainen kampanja yhteistyössä kuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Keväällä 2024 Pirkanmaan hyvinvointialueella järjestettiin yhdessä aluehallintoviraston, Ehyt ry:n, erityisnuorisotyön, poliisin ja vanhempainyhdistyksen kanssa webinaarimuotoinen vape-info. Tilaisuuden tallenne on Pirkanmaan hyvinvointialueen YouTube-kanavalla vapaasti katsottavissa ja sitä on jaettu eteenpäin ehkäisevän päihdetyön verkostoissa sekä alueella järjestetyissä vanhempainilloissa. Sähkötupakan ongelmista tiedottamisen kampanjointiin kuului myös sen haitoista kertovien julisteiden ja muun materiaalin levittäminen ympäri Pirkanmaata yhteistyössä kuntien ehkäisevän päihdetyön vastaavien tahojen kanssa.

¹⁹ Sotkanet 2025 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

Ehkäisevän päihdetyön resurssin vahvistuminen vuonna 2024 mahdollisti koordinaatorakenteiden vahvistumisen ja alueellisen Pakka-toimintamallin kehittämisen. Pakka-toimintamalli²⁰ on terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen päihdehaittojen ehkäisyyn kehittämä malli. Alueellisia Pakka-työryhmiä alettiin kokoamaan syksyn 2024 aikana ja ensimmäiset aloittivat toimintansa marraskuussa 2024. Pirkanmaalle perustettiin yksi laajempi tarjontatyöryhmä, jossa edustajat ovat elinkeinoalan, kuten ravintolaketjujen ja päivittäistavarakauppojen toimijoita, kauppakeskuksia, vartiointiliike, taksi sekä poliisi ja aluehallintavirasto (työryhmien kokoonpanot avattuna tarkemmin kappaleessa 5). Seudulliset Tampereen ja vieruskuntien sekä etelän seudun päihteiden kysynnän ehkäisyyn keskittyvät työryhmät käynnistyivät loppuvuoden 2024 aikana.

Syksyllä 2024 toteutettiin Pirkanmaan kunnille ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysi. Kypsyysanalyysin tuloksia käsiteltiin yhteisesti pääpiirteittäin Pirkanmaan hyvinvointikoordinaattoriverkoston kokouksessa joulukuussa 2024. Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysin mukaan kuntien ehkäisevä päihdetyö oli suurimmalla osalla kehittyvällä tai hyvällä tasolla. Joidenkin osa-alueiden kohdalla kunnissa näkyi myös alkavaa ja optimaalista tasoa.

Syksyllä 2024 aloitettiin yhteistyössä elintapaohjauksen suunnittelijoiden sekä ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjan toimijoiden kanssa suunnittelemaan koulutustilaisuutta lähitorille. Tilaisuus järjestettiin Pirkanmaan hyvinvointialueen lähitorilla joulukuussa 2024. Tilaisuudessa käsiteltiin alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutuksia. Tilaisuuteen saatiin vain muutamia osallistujia paikalle, joskin striimitallenne oli näkyvillä kahden kuukauden ajan lähitorien omilla sivuilla.

Vuoden 2024 syksyllä haluttiin lisätä ehkäisevän päihdetyön näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa. Mahdollisuudeksi nousi Vesilahden toteuttama kampanja yhteistyössä paikallisen mediapersoonan, Janne Saarisen kanssa. Kampanja "Onks kaikki ok" puhutteli nuoria erilaisilla videoilla pohtimaan mm. sosiaalisia suhteita, päihteiden käyttöä, terveellistä syömistä, väkivaltaa, seksuaalista häirintää ja sosiaalista mediaa. Hyvinvointialue osallistui tähän kampanjaan ja sitä hyödynnettiin monipuolisesti viestinnässä ja kouluttamisessa.

²⁰ [Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön - THL](#)

3.1.1 Päihdetilannekysely

Pirkanmaan hyvinvointialue toteutti syksyllä 2024 yhteistyössä Pirkanmaan kuntien kanssa päihdetilannekyselyn. Kysely tehtiin sekä nuorille että aikuisille. Vastauksia aikuisten osalta koko Pirkanmaalla saatiin 2876 ja nuorten osalta 2763. Aikuisten kyselyssä suurin osa vastaajista oli 25–65-vuotiaita, mutta mukana oli jonkun verran myös 18–25-vuotiaita vastaajia. Reilusti yli puolet vastaajista, 76 % oli naisia. Ikäihmisten vastaukset jäivät selkeästi vähäisimmiksi, yli 75-vuotiaiden vastauksia saatiin ainoastaan 47. Kyselyllä tavoitettiin heikosti myös vieraskielisiä henkilöitä. Nuorten kyselyssä vastaajat olivat enimmäkseen 13–18-vuotiaita. Suurimmasta osasta kunnista saatiin joitain vastauksia, mutta joukossa oli myös muutama kunta, joissa vastausprosentit jäivät nolnaan. Etenkin kyselyn saavutettavuudessa niin alueellisesti kuin ikäryhmien ja niin kutsuttujen hiljaisten ryhmien osalta todettiin jääneen parannettavaa.

Päihteistä sähkötupakointiin, nikotiinipussien käyttöön, alkoholin käyttöön ja huumeiden käyttöön sekä nuuskaamiseen koettiin tarpeelliseksi puuttua eniten. Etenkin sähkötupakointi ja nikotiinipussit nousivat niin nuorten kuin aikuisten vastauksissa. Enemmistö koki alaikäisten päihteidenkäyttöön voitavan puuttua paremmin, mutta toisaalta vastauksista tuli esiin myös paljon ajatuksia siitä, että tehtävä ehkäisevä päihdetyö on turhaa. Moni vastaaja ajatteli nuorten käyttävän päihteitä joka tapauksessa. Näyttäisikin siltä, että tehtävä ehkäisevä päihdetyö ei näy ja/tai sen sisältöä ja merkitystä ei aina ymmärretä ja tunnisteta pirkanmaalaisten joukossa. Aikuisten päihteiden käyttöön puuttuminen jakoi enemmän mielipiteitä. Nuoret toivoivat ehkäisevältä päihdetyöltä etenkin enemmän tietoa ja keskustelua päihteiden haitoista ja aikuisten sekä koulujen puuttumista reilulla tavalla sekä aikuisten läsnäoloa. Myös monet päihteiden käytöstä rankaisemiseen liittyvät kommentit korostuivat nuorten vastauksissa. Toisaalta vastauksissa näkyi vain muutamia mielenterveyden tukemiseen liittyviä kommentteja.

Päihdetilannekyselyssä joka kolmas aikuinen oli havainnut/kuullut päihteiden välittämisestä nuorille. Vajaa puolet vastaajista toivoi tiukempaa suhtautumista kaupoilta ja ravintoloilta alkoholin ja nikotiinituotteiden myymiseen nuorille. Rahapelien osalta tuloksissa nähtiin pientä

ristiriitaisuutta; enemmistö vastaajista näki aiheelliseksi puuttua rahapelimainontaan alaikäisten läheisyydessä. Ainoastaan 24 % näki tarpeelliseksi enemmän puututtavan itse alaikäisten rahapelaamiseen. Tämä saattaa viitata siihen, että alaikäisten ei tiedosteta pelaavan rahapelejä tai toisaalta pelaamista ei pidetä yhtä vakavana ongelmana, kuin päihteiden käyttöä, johon koettiin paljon suurempaa tarvetta puuttua.

Päihdetilannekyselyn mukaan 36 % aikuisista vastaajista ilmoitti pelänneensä päihtyneitä ihmisiä kadulla. Nuorista näin oli kokenut joka kolmas. Luvut Tampereen ja vieruskuntien alueella olivat noin 10 % suurempia suhteessa muiden Pirkanmaan kuntien lukuihin. Myös häirintää raportoitiin koetun jonkin verran enemmän Tampereen seudulla (tässä huomioitava kuitenkin ei-suhteelliset otokset seutujen kesken). Lähes joka kolmas aikuinen on ollut huolissaan viimeisen vuoden aikana läheisensä alkoholin käytöstä, joka viides läheisensä tupakka- tai nikotiinituotteiden käytöstä ja 7–8 prosenttia on ollut huolissaan läheisensä rahapelaamisesta tai huumeiden käytöstä. Noin 15 prosenttia nuorista vastaajista ilmoitti olleensa huolissaan läheisensä alkoholinkäytöstä tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä ja 2–3 prosenttia läheisen huumeidenkäytöstä tai rahapelaamisesta.

Päihteiden ja rahapelaamisen puheeksi ottamisen luvuissa oli päihdetilannekyselyn mukaan paljon parannettavaa, etenkin aikuisten kohdalla. Ainoastaan 3–5 % vastasi, että käydessään jossain sosiaali- tai terveystalouden vastaanotolla, heiltä oli kysytty joko alkoholinkäytöstä tai tupakoinnista viimeisen vuoden aikana. 25 % kertoi, että ei ollut käynyt vastaanotolla ja 65 % ilmoitti, että mitään päihteisiin tai rahapelaamiseen liittyvää ei ollut otettu puheeksi vastaanotolla. Luvut peliongelmiin puheeksi ottamisen osalta olivat vielä vähäisempiä.

Nuorten kohdalla puheeksi ottoa oli koettu tapahtuneen useammin. Noin kolmasosa nuorista ilmoitti heiltä kysytyn päihteidenkäytöstä koulussa jonkun aikuisen toimesta viimeisen vuoden aikana. Rahapelaamisesta kysymisen luvut olivat kuitenkin nuorten osalta myös hyvin matalia. Omasta päihteiden käytöstään huolissaan olleiden osalta tuloksia tarkasteltaessa, oli alkoholin käyttöä ja nikotiinituotteiden käyttöä otettu puheeksi useammin (alkoholi 69 % ja nikotiinituotteet 58 % kerroista), mutta rahapelaamisen osalta puheeksi ottoa oli tapahtunut vain kuudessatoista prosentissa niistä, jotka olivat huolissaan omasta pelaamisestaan. Kaikkien päihteiden ja rahapelaamisen osalta saatu neuvonta koettiin olleen hyvin vähäistä.

Johdonmukaiseen neljän tuulen toimintamallin ²¹ mukaiseen puheeksi ottamiseen ja mini-intervention²² käytön vahvistamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

3.2 Ehkäisevä päihdetyö Pirkanmaalla 2025

Vuodenvaihteessa 2024–2025 ehkäisevän päihdetyön suunnittelupäällikön tehtävä päättyi ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden siirtyessä väkivallan ehkäisyn suunnittelupäällikön vastuulle. Lisäksi ehkäisevässä päihdetyössä oli edelleen mukana yhden suunnittelijan työpanos. Vuoden 2025 aikana Pakka-työryhmien työskentely vakiintui tarjontatyöryhmän ja Tampereen ja vieruskuntien sekä etelän -seutujen kysyntätyöryhmien osalta. Pakka-työryhmille loppuvuodesta 2025 tehdyn palautekyselyn pohjalta työryhmät koettiin pääasiassa hyödyllisiksi tiedonvaihdonkanaviksi, jotka vahvistivat oman ehkäisevän päihdetyön tekemistä. Moni koki saaneensa työryhmistä paikallista ja ilmiöpohjaista tietoa oman työnsä tueksi, ideoita ja pysähtymistä ehkäisevän päihdetyön aiheen äärelle muiden töiden ohessa. Myös yhteisten toimintamallien ja kampanjoiden jakaminen nähtiin hyödylliseksi. Moni koki saaneensa työryhmistä vertaistukea. Työryhmien nähtiin myös tuovan vahvempia hartioita ehkäisevän päihdetyön toteuttamiselle. Etenkin pienemmissä kunnissa verrattain vaatimaton työntekijäresurssi ei riitä toteuttamaan työtä kovin laaja-alaisesti.

Nikotiinituotteiden käytössä huomattiin muutosta. Vuoden 2025 kouluterveyskyselyssä havaittiin, että sähkötupakan käytön yleisyys oli kääntynyt laskusuuntaan ja laskenut vuoden 2023 seitsemästä prosentista neljään prosenttiin. ²³ Sen sijaan nikotiinipussien suosion nähtiin kasvaneen myös Pirkanmaalla. Vuonna 2025 tupakanvastikkeet (esimerkiksi nikotiinipussit, nikotiininesteet, sähkötupakka) lisättiin mukaan tupakkalainsäädäntöön ja

²¹ [Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön: päihteet, mielenterveys, lähisuhdeväkivalta ja rahapelaaminen | Innokylä](#)

²² [Mini-interventio - Hoito- ja palveluketjut - pirha.fi](#)

²³ [Sotkanet \(2025\) Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

alaikäisten käyttökielto ulotettiin koskemaan myös näitä tuotteita. Lakiuudistus kielsi myös nikotiinituotteiden hallussapidon kouluissa.

Päihdetilannekyselyn avovastauksissa nousi esiin toive, että nuorten energiajuomien käyttöön tulisi vahvemmin puuttua. Nuorten liiallisesta energiajuomien käytöstä oltiin huolissaan ja siinä nähtiin olevan myös päihteidenkäyttöä muistuttavia piirteitä. Myös kouluterveyskyselyn ja muiden tutkimusten mukaan nuorten energiajuomien käyttö, etenkin tyttöjen osalta oli lisääntynyt ²⁴ja asia herätti keskustelua paljon sekä perhekeskusverkostossa ja mediassa. Lisäksi energiajuomien myymisestä alle 15-vuotiaille oltiin huolissaan. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos suosittelee, että energiajuomien käyttöä ei mahdollistettaisi alle 15-vuotiaille. Asia tunnistettiin osana ehkäisevää päihdetyötä sekä suun terveydenhuollon ja ravitsemusohjauksen toimesta. Tältä pohjalta lähdettiin yhteistyössä suunnittelemaan energiajuomien käytön haittojen tietoisuutta lisäävää kampanjaa.

Asiantuntijat toteuttivat vetoomuksen, jossa vedottiin niin elintarviketoimijoihin kuin huolta pitäviin aikuisiin, jotta nämä olisivat mahdollistamatta energiajuomienkäyttöä nuorille. Lisäksi vedottiin huomioimaan alle 18-vuotiaiden kofeiinin saantisuositukset. Vetoomuksen oheen toteutettiin kampanja, jolla tiedotettiin energiajuomien vaikutuksista ja haitoista. Kampanjan julisteet jaettiin kaikkien Pirkanmaan kuntien nuorisotiloille ja kouluihin. Lisäksi kampanjamateriaalit näkyivät niin hyvinvointialueen kuin kuntien viestintäkanavissa. Asiasta tehtiin medialle tiedote ja ammattilaisille järjestettiin infotilaisuus, jossa kerrottiin tarkemmin energiajuomavetoomuksesta sekä kampanjasta. Energiajuomavetoomus sai hyvän vastaanoton etenkin nuorten parissa toimivilta ammattilaisilta ja vanhemmilta. Se lopulta innoitti myös esimerkiksi Ylöjärven vanhempainyhdistystä tekemään oman paikallisen vetoomuksensa elinkeinotoimijoille energiajuomien myynnin kieltämisestä alle 15-vuotiaille.

Yhteisissä keskusteluissa Pakka-työryhmissä nousi keväällä 2025 keskustelua julkisten tilojen turvallisuudesta. Esimerkiksi nuorten keskuudessa jengikulttuurin ihannoitiin ja vihapuheilmiöt haastavat yleistä koettua turvallisuutta. Kauppakeskukset toivoivat voivansa parantaa omalta osaltaan turvallisen julkisen tilan toteutumista. Tämän pohjalta lähdettiin

²⁴ Puupponen (2025) [Nuorten energiajuomien käyttö yleistynyt - käyttö säännöllistä jo 11-vuotiailla | Jyväskylän yliopisto](#)

suunnittelemaan nuorille suunnattua turvallisuusteemaista tapahtumaa monialaisena yhteistyönä. Tapahtumalla haluttiin haastaa pohtimaan omaa roolia ja toimintaa osana yhteistä turvallisuutta. Nuorisopalvelujen Safe space:ksi nimeämä tapahtuma toteutui lopulta 10.10.2025, koulujen syyslomaviikkoa edeltävästi. Tapahtumaa varten haastateltiin myös nuorisotilalla aikaa viettäviä nuoria ja kuunneltiin heidän toiveitaan tapahtumalle.

Tapahtumassa käsiteltiin turvallisuusteemaa erilaisista näkökulmista. Mukana oli useita eri tahoja järjestöistä, hyvinvointialueelta, poliisista ja Tampereen kaupungilta. Toiminnallisilla pisteillä opeteltiin muun muassa turvallisuustaitoja. Lisäksi ohjelmassa oli turvallisuusaiheisia puheenvuoroja ja asiantuntijapaneeli. Nuoria houkutteli tapahtumana myös mahdollisuus päästä kuulemaan nousevaa artistia- Senyaa. Onnistuneen tapahtuman osalta konseptista oltiin kiinnostuneita myös muissa kunnissa, kuten Lempäälässä, jossa vastaava tilaisuus järjestetään syksyllä 2026.

Toisena toimenpiteinä osana Pakka-työtä toteutettiin syksyllä 2025 ostokokeet. Ostokokeet ovat Pakka-toiminnassa yleisesti käytössä oleva Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen suosittama työkalu, jolla selvitetään ikärajavälön toteutumista kyseisellä alueella. Ostokokeiden on myös todettu olevan tutkitusti vaikuttava tapa ikärajavälön parantamiseen.²⁵

Ostokokeita toteutettiin yhteistyössä Tampereen seudun ammattiopisto Tredun ravintola-alan opiskelijoiden kanssa. Ostokokeita tehtiin Tampereen, Lempäälän, Nokian, Pirkkalan, Kangasalan ja Ylöjärven alueilla kaikkiin päivittäistavarakauppoihin, kioskeihin ja huoltoasemiin yhteensä 354 kappaletta. Ostokokeissa täysi-ikäinen, mutta nuorelta näyttävä asiakas kokeili ostaa alkoholia tai tupakkaa ja kertoi henkilöllisyystodistuksen jääneen kotiin ostotilanteessa. Koeostoista 78,8 prosentissa kysyttiin nuorilta paperit ja tuotteita ei myyty. Lopuissa tilanteissa papereita ei kysytty ja tuotteita myytiin nuorille. Muutamassa tilanteessa tuotteita myytiin siitä huolimatta, ettei kysyttäessä henkilöllisyystodistusta esitetty. Kokeiden tulosten pohjalta voidaan todeta, että Tampereella ja sen lähikunnissa on vielä paljon parannettavaa ikärajavälön osalta. Lisäksi ikärajavälönä oli havaittavissa myös kuntakohtaisia eroja. Ostokokeiden tuloksia käsiteltiin Pakka-työryhmissä ja niiden pohjalta

²⁵ [Ostokokeet - THL](#)

lähdettiin pohtimaan tietyillä alueilla mahdollisia jatkotoimia ikärajavaalvonnan tukemiseksi. Ikärajavaalvonnan tilannetta voidaan myös jatkossa seurata uusimalla ostokokeet säännöllisin väliajoin ehkäisevän päihdetyön toimesta.

4 Kansallinen ohjaus ja tuki

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ehkäisevää päihdetyötä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu puolestaan ehkäisevän päihdetyön kansallinen ohjaus ja kehittäminen. Lupa- ja valvontaviraston (ennen vuotta 2026 Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto) tehtäviin kuuluu toimialueensa ehkäisevän päihdetyön ohjaaminen sekä sen suunnittelu ja kehittäminen yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa. Lupa- ja valvontaviraston ja hyvinvointialueiden tehtäviin kuuluu tukea toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä

4.1 Ehkäisevä päihdetyö perustuu lakiin

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on osa lakisääteistä, alueellista hyvinvointisuunnitelmaa. Ensimmäinen Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma hyväksyttiin valtuustokaudelle 2023–2026. Samaan aikaan hyväksyttiin myös ensimmäinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Nyt päivittyvä Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus- ja suunnitelmakokonaisuus toimii eräänlaisena sateenvarjona muille lakisääteisille, alueellisille neuvolatyön, lasten- ja nuorten, opiskeluhuollon, ikääntyneiden sekä ehkäisevän päihdetyön suunnitelmille.

Ehkäisevän päihdetyön laki²⁶ (523/2015) ohjaa tekemään ehkäisevää päihdetyötä päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Työ pitää sisällään alkoholi-,

²⁶ [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä | 523/2015 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisemisen ja vähentämisen. Sote-uudistuksen myötä laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä²⁷ uudistui koskemaan myös hyvinvointialueita (HE56/2021).

Lain mukaisesti hyvinvointialueen tulee seurata alueen päihdeoloja, tiedottaa niistä ja tarjota yksilöille sekä alueen koko väestölle päihdehaittoja vähentävää tietoa, tukea päihdetyön osaamista sekä edistää ehkäisevää päihdetyötä. Hyvinvointialueen tulee huolehtia, että edellä mainitut sovitetaan yhteen kunnan, poliisin, alkoholilain²⁸ (1102/2017) ja tupakkalain²⁹ (549/2016) noudattamisen valvonnasta vastaavien viranomaisten, elinkeinoelämän ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Lisäksi hyvinvointialueen tulee edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi.

Ehkäisevä päihdetyö sisältyy Pirkanmaan hyvinvointialueella osaksi ehkäisevän työn kokonaisuutta, joka sisältää myös väkivallan ehkäisyn. Ehkäisevän työn kokonaisuus on osa Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) –tiimin työtä. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä työ ja siten myös ehkäisevä työ kuuluu kaikkeen hyvinvointialueen palvelutuotantoon.

Pirkanmaan hyvinvointialueelle on koottu alueellinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä. Työryhmään on koottuna edustajat jokaisesta Pirkanmaan kunnasta, hyvinvointialueen eri palvelulinjoilta sekä järjestöpuolen edustajista. Työryhmässä koordinoidaan ehkäisevää päihdetyötä Pirkanmaalla ja se myös seuraa ehkäisevän päihdetyön suunnitelman toimeenpanoa. Työryhmän tarkoitus on myös mahdollistaa ehkäisevän päihdetyön toimenpiteiden jalkautuminen osaksi hyvinvointialueen muiden palvelulinjojen ja järjestöjen työtä sekä synkronoida ehkäisevää päihdetyötä yhdenmukaisemmaksi kokonaisuudeksi kunnissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön kanssa.

²⁷ [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä | 523/2015 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

²⁸ [Laki alkoholilain muuttamisesta | 743/2025 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

²⁹ [Tupakkalaki | 549/2016 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

4.2 Ehkäisevän päihdetyön kansallinen toimintaohjelma

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma³⁰ tukee kunnissa ja alueilla tehtävää ehkäisevää päihdetyötä.

Toimintaohjelma linjaa, miten tehtävä ehkäisevä päihdetyö saadaan vaikuttavaksi, laaja-alaiseksi sekä kustannustehokkaaksi käytännössä. Toimintaohjelma päivittyy vuonna 2026 ja Pirkanmaan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma nojaa toimenpiteissään ohjelman eri painopisteisiin. Painopisteiden huomiointi takaa, että tehtävä työ ehkäisevä päihdetyö on riittävän kattavaa ja vaikuttavaa.

Toimintaohjelman painosteet ovat:

1. Tutkittu tieto ja laadukkaat rakenteet ehkäisevän päihdetyön johtamisen ja työn perustaksi
2. Arjen ympäristöt muutoksentekijöinä
3. Tehoa monipuoliseen varhaiseen tunnistamiseen ja tarvelähtöiseen tukeen

Näiden lisäksi neljä läpileikkaavaa painopistettä:

- A. Tietoon nojaava viestintä
- B. Vahva osaaminen eri tasoilla
- C. Mahdollistava osallisuus
- D. Monialainen stigman purkaminen

Kansallisen toimintaohjelman painopisteet päätettiin ottaa lähtökohdaksi Pirkanmaan päivitettävään ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan. Painopisteet avaavat tarkemmin niitä osa-alueita, joita tarvitaan ehkäisevän päihdetyön rakenteiden ja työn vahvistumiseksi. Alueellista suunnitelmaa koostettaessa koettiin tärkeänä lähteä liikkeelle kansalliselta tasolta kohti Pirkanmaan hyvinvointialueen omia painopisteitä sekä ehkäisevän päihdetyön

³⁰ [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma : Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen](#)

suunnitelmassa aiemmin esiin nostettuja teemoja. Näin voitiin varmistaa ehkäisevän päihdetyön mahdollisimman laaja vaikuttavuus myös sen rakenteiden vahvistumisen näkökulmasta.

4.3 Yhdenvertaisuuden huomioiminen ehkäisevässä päihdetyössä

Haluamme osana ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa ottaa huomioon myös yhdenvertaisuuden toteutumisen Pirkanmaan hyvinvointialueella tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä. Suomessa yhdenvertaisuuden toteutumisesta säädetään yhdenvertaisuuslaissa,³¹ joka uudistettiin vuonna 2015. Lain mukaan ”Viranomaisen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.” Lisäksi tulee huomioida, että ketään ei saa syrjiä ”iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.”

Pirkanmaan hyvinvointialueella valmistui vuonna 2025 Vammaispoliittinen ohjelma. Vammaispoliittinen ohjelma toteuttaa YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimusta, joka velvoittaa kaikkia asiakirjan hyväksyneiden maiden osapuolia varmistamaan, että mm. viranomaiset ja laitokset toimivat sopimuksen sisältöjen mukaisesti (artikla 4). Suomessa kullekin hallituskaudelle on laadittu kansallinen toimintaohjelma YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen täytäntöön panemiseksi ja nykyinen toimintaohjelma

³¹ [Yhdenvertaisuuslaki | 1325/2014 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

on voimassa vuoteen 2027. Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittiseen ohjelmaan³² voit tutustua hyvinvointialueen verkkosivuilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalveluihin ei sisälly päihdepalvelujen tarjoaminen vammaisille, joten päihde- ja riippuvuustilanteissa tulisi pääsy peruspalveluihin turvata myös vammaisille asiakkaille. On yleisesti tiedossa, että vammaisten pääsyssä peruspalveluihin ilmenee joitain haasteita. Esimerkiksi Sininauhaliiton Esteetön mielenterveys ja päihdetyö³³EMPPA:n anonyymien riippuvuuskyselyn mukaan neljäsosa ei hakeutunut palvelujen piiriin kokemansa kaksoisstigman (vammaisuus ja mahdollinen ongelma) vuoksi. Myös taloudelliset ongelmat ja tiedon puute estivät avun hakemisen päihdeongelmiin. Toisaalta osa vastaajista eivät kokeneet riippuvuuksiaan niin pahaksi, että olisivat hakeneet apua ongelmiinsa. Iso osa palveluita hakeneista oli kokeneet saaneensa apua, mutta kohdanneet paljon henkilökunnan negatiivisia asenteita vammaisuuteen. Kaikilla Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelulinjoilla tulisi olla osaamista, jonka pohjalta näitä kysymyksiä tulisi huomioida osana yhdenvertaista kohtaamista sekä palvelujen piiriin pääsyn helpottumista.

Sininauhaliiton tekemän anonyymien riippuvuuskyselyn³⁴ mukaan suurimpana toiveena vastaajilla oli esteettömät palvelut. Ehkäisevässä päihdetyössä tulisi huomioida saavutettavuuskriteerit ja selkokielen viestintä verkossa ja sosiaalisessa mediassa, etä- ja läsnä järjestettävissä tilaisuuksissa sekä selkokielen materiaalin saatavuus. Esteettömien palvelujen näkökulmasta ei tule myöskään unohtaa asenteiden esteettömyyttä eli osaamista stigman purkamisesta osana kohtaamistyötä.

Esteettömyyden näkökulma on tärkeä huomioitaessa myös kielivähemmistöjä. Ehkäisevän päihdetyön kyselyjen ja materiaalin kanssa huomioidaan käytettävissä olevien resurssien rajoissa myös erilaisten kieliversioiden saatavuus etenkin englanniksi.

Saavutettavuuden näkökulmasta ehkäisevässä päihdetyössä tehtävä viestintä on avainasemassa. Ehkäisevässä päihdetyössä toteutettavassa viestinnässä tulisi huomioida

³² [Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittinen ohjelma](#)

³³ [EMPPA | Sininauhaliiton esteetön työ](#)

³⁴ [Sininauhaliiton EMPPA-työn riippuvuuskyselyn tuloksia | Sininauhaliitto](#)

saavutettavuuskriteerit, niin työryhmämateriaaleissa kuin julkaistavassa materiaalissa. Lisäksi verkkosivuilla tulisi olla tarjolla saavutettavaa ehkäisevän päihdetyön materiaalia.

Osana ehkäisevää päihdetyötä ohjaavia ilmiöitä tässä suunnitelmassa on nostettu mukaan haavoittuvat erityisryhmät. Haavoittuvina erityisryhminä haluttiin suunnitelmassa huomioida ne, joilla on joko psyykkisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti puutteelliset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi vammaiset, pitkäaikaissairaat, vieraskieliset tai erilaiset vähemmistöt.

Heikossa sosioekonomisessa asemassa oleminen altistaa useammin erilaisille vastoinikäymisille elämässä, kuten työttömyydelle ja toimeentulovaikeuksille ja tätä myötä myös riski päihteiden käytölle lisääntyy. Lisäksi esimerkiksi matala koulutustaso ja koulutuksen puute lisäävät riskiä päihteiden käytölle.³⁵ Useampien rajoitteiden ja haasteiden päällekkäisyys lisää riskiä niin päihteiden käytölle kuin esimerkiksi mielenterveyden haasteille. Toisaalta vastaavasti runsaan päihteiden käytön on taas todettu lisäävän mielenterveyden häiriöiden riskiä.

Perustelemme haavoittuvien ryhmien huomiointia etenkin positiivisen erityiskohtelun määritelmän kautta. Esimerkiksi vammaispoliittisessa ohjelmassa viitataan positiiviseen erityiskohteluun seuraavasti: ”Yhdenvertaisuuslain³⁶ 9 §:ssä määritellään ns. positiivinen erityiskohtelu. Positiivisen erityiskohtelun oikeutuksesta säädetään yhdenvertaisuuslain yhdennessätoista pykälässä. Tämä mahdollistaa erityistoimenpiteet, mikäli kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Positiivisessa erityiskohtelussa on kyse oikeasuhtaisesta erilaisesta kohtelusta, jonka tarkoituksena on vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen”.

Vammaiset ovat hyvin heterogeeninen asiakasryhmä. Yhdenvertaisen ehkäisevän päihdetyön toteutumiseksi tulisi kohtelu olla yhdenvertaista riippumatta henkilön rajoitteista. Rakenteelliset toimenpiteet voivat olla kuitenkin kohdennettuja ja erityisiä. Tällä voidaan taata esimerkiksi työntekijöiden riittävä osaamisen kouluttaminen ja stigmaa purkava työote.

³⁵ [Hyvinvointi- ja terveyserot - THL](#)

³⁶ [Yhdenvertaisuuslaki | 1325/2014 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

Päihdehäiriöiden näkökulmasta on hyvä muistaa, että vammaisuus ei suojele päihdehäiriöltä eikä toisaalta myöskään selitä päihteiden käyttöä. Vammaisuus on siis erityistä, mutta päihdehäiriö voi olla yleistä.

4.4 Ehkäisevä päihdetyö kunnissa

Kunnissa vahvat ehkäisevän päihdetyön rakenteet sisältävät lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen, monialaisen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan työryhmän, ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan yhdyshenkilön tai koordinaattorin sekä toimintasuunnitelman, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy. Kuntien ehkäisevän päihdetyön koordinaattori koordinoi paikallistasolla tehtävää lakisääteistä ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori kehittää ja tukee toiminnan suunnittelua ja seuraa säännöllisesti ehkäisevän päihdetyön toimia ja raportoi siitä sekä edistää yhteistä työtä hyvinvointialueen kanssa.

Voit lukea lisää kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön rakenteiden suosituksista Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisusta ”Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille”³⁷

Ehkäisevän päihdetyön laki³⁸ ohjaa paitsi hyvinvointialueita, myös kuntia tekemään ehkäisevää päihdetyötä päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Lain mukaisesti kunnan tulee seurata alueen päihdeoloja, tiedottaa niistä ja tarjota yksilöille sekä kunnan koko väestölle päihdehaittoja vähentävää tietoa, tukea päihdetyön osaamista sekä edistää ehkäisevää päihdetyötä. Lisäksi kunnan tulee edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi.

³⁷ [Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille](#)

³⁸ [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä | 523/2015 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

4.5 Hyvinvointialueen strategia ehkäisevän päihdetyön tukena

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia ohjaa hyvinvointialueen työtä ja mahdollistaa osaltaan myös hyvinvointisuunnitelmien toimeenpanon osana laajempaa kuvaa. Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian (2026–2029) ensimmäinen kärki; otsikolla ”Tärkeintä ihminen” nostaa tavoitteikseen neljä keskeistä teemaa, joista neljäntenä ”lisäämme turvallisuuden tunnetta ja ennakoimme ja varaudumme toimintaympäristön muutoksiin”. Tämä tavoitteen alle voidaan nostaa ehkäisevän päihdetyön keskeinen tehtävä luoda kestävämpää ja päihdehaittoja vähentävää toimintaa kaikkien ikä- ja väestöryhmien pariin. Strategian toimeenpano-ohjelmassa tullaan määrittelemään tälle teemalle vuosittaiset tavoitteet ja niiden toteutumista kuvaavat indikaattorit

Hyvinvointialueen strategian painopisteet ovat tarkemmin avattuna pääasiakirjassa, Pirkanmaan hyvinvointisuunnitelmassa.

5 Pakka-toimintamalli Pirkanmaalla

Pirkanmaan hyvinvointialueella käynnistyivät Pakka-toimintamallin alaiset työryhmät loppuvuodesta 2024. Pakka-toimintamalli on Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen koordinoima paikallinen alkoholipolitiikka -toimintamalli, joka tarkoituksena on vaikuttaa nuorten ja nuorten aikuisten alkoholin ja tupakkatuotteiden vastuulliseen saatavuuden säätelyyn sekä ehkäistä päihdehaittoja. Työryhmillä tavoitellaan etenkin alaikäisten alkoholin- ja tupakka/nikotiinituotteiden käytön sekä ongelmallinen rahapelaamisen vähenemistä sekä näiden käytön aloitusikänsä nousemista. Lisäksi toimintamallilla tavoitellaan yleisesti humalajuomisen ja päihdehaittojen vähenemistä. Työskentely on todettu vaikuttavaksi menetelmäksi päihdehaittojen ehkäisyssä Suomessa aiemmin toteutetun arviointitutkimuksen pohjalta.³⁹

³⁹ [Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön - THL](#)

Pakka-toimintamallissa työryhmät perustetaan tarjonnan ja kysynnän näkökulmista.

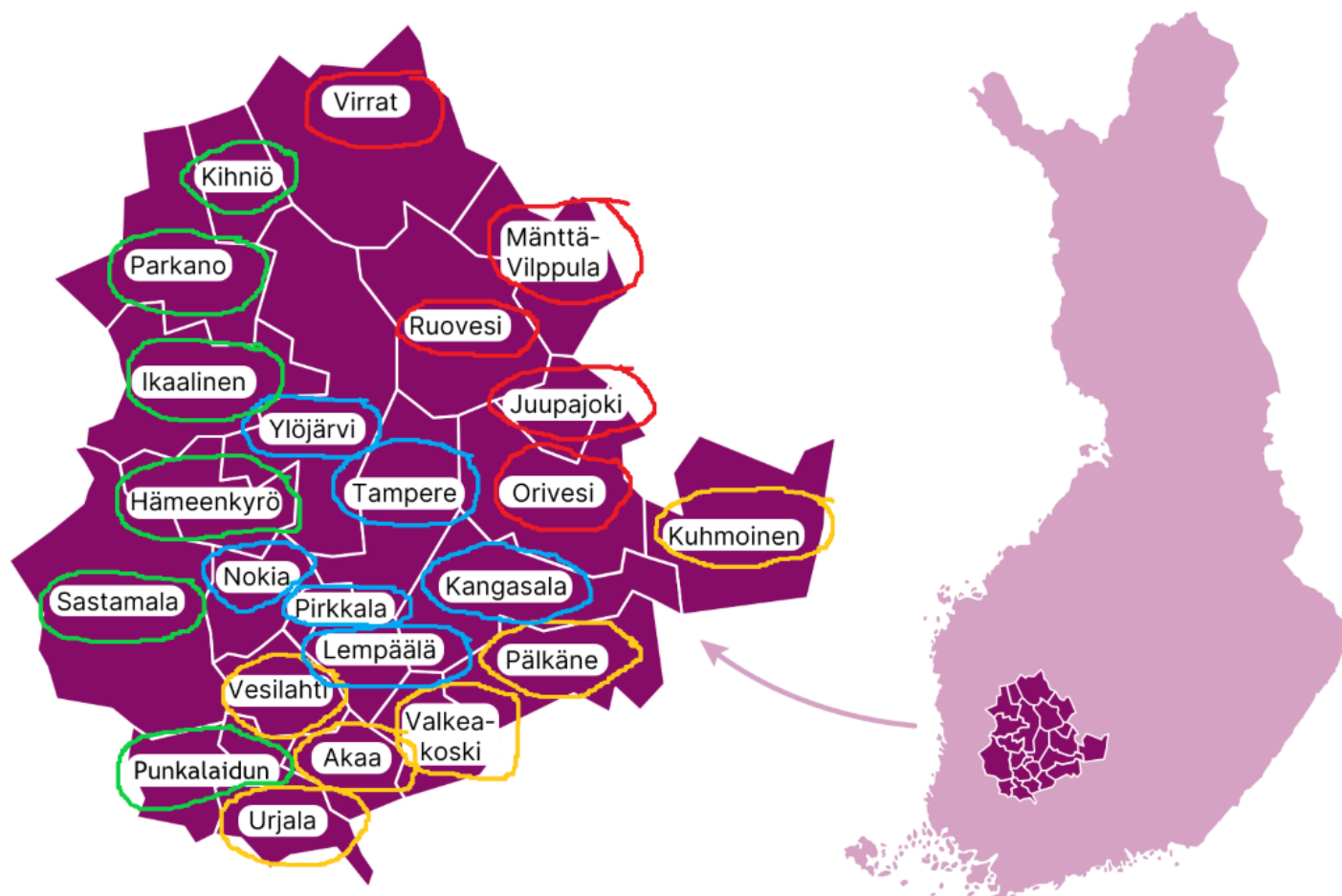
Pirkanmaalle on perustettuna koko Pirkanmaan laajuinen tarjontatyöryhmä, jossa mukana on elinkeinotoimijoita kuten kauppa- ja ravintolaketjujen ja kauppakeskusten edustajia, taksin edustaja, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry⁴⁰, kuntien edustajat sekä viranomaisia kuten poliisi ja lupa- ja valvontavirasto. Tarjontatyöryhmä keskittyy etenkin alkoholin tarjonnan ja ikärajavaivonnan vastuullisuuden parantamiseen. Lisäksi työryhmässä voidaan käsitellä myös päihdehaittojen ehkäisyä ja turvallisuuden vahvistamista. Toimintatapoina voivat olla esimerkiksi yhteiset vaikuttamiskampanjat, koulutukset, toimintamallit sekä tempaukset ja tapahtumat.

Kysyntätyöryhmät Pirkanmaalla on perustettuna neljän eri seudun työryhmiksi, joissa on kuntien, Pirkanmaan hyvinvointialueen, järjestöjen ja seurakunnan edustajia sekä oppilaitosten ja työ- ja opiskeluterveyden edustajia. Kysyntätyöryhmien seudut ovat: eteläinen (Urjala, Valkeakoski, Akaa, Pälkäne, Kuhmoinen ja Vesilahti), Tampere ja vieruskunnat (Tampere, Lempäälä, Kangasala, Ylöjärvi, Pirkkala ja Nokia), läntinen (Punkalaidun, Sastamala, Hämeenkyrö, Parkano, Ikaalinen ja Kihniö) ja pohjoinen (Orivesi, Ruovesi, Virrat, Juupajoki ja Mänttä-Vilppula). Kysyntätyöryhmät keskittyvät ehkäisemään päihteiden kysyntää suunnittelemalla yhdessä ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi erilaiset vaikuttamis- ja tiedotustoimet, toimintamallit, kampanjat sekä tapahtumat ja tilaisuudet. Lisäksi työryhmissä jaetaan tietoa ajankohtaisista päihdetilanteeseen liittyvistä asioista

Työryhmien tarkoitus on tehdä ehkäisevästä päihdetyöstä monialaisempaa ja vaikuttavampaa koko Pirkanmaalla. Pakka-toimintamalli voidaan nähdä sijoittuvan kansallisen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman painopisteen ”Arjen ympäristöt muutoksentehtävinä” -alle. Pirkanmaan hyvinvointisuunnitelman painopisteissä Pakka-toimintamalli voidaan nähdä liittyvän ”Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämisen” ja ”Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö” -painopisteiden alle. Pakka-toimintaan liittyvät toimenpiteet, niihin liittyvät tavoitteet ja seurantaindikaattorit on kuvattuna tarkemmin taulukossa seuraavassa kappaleessa 6.

⁴⁰ [Ehkäistään päihde- ja peliongelmiä jo ennen kuin ne syntyvät | Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry](#)

Pakka-kysyntätyöryhmiin kuuluvat seudulliset työryhmät ja niihin kuuluvat kunnat.



6 Ehkäisevän päihdetyön painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointialueella

Alueellinen tarve, ajankohtaiset ilmiöt sekä kansallinen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma kokoavat yhteen tämän suunnitelman painopisteet vaikuttavan ehkäisevän päihdetyön toteutumiseksi. Painopisteet määrittävät sen, miten ehkäisevää päihdetyötä tulee toteuttaa hyvinvointialueella, jotta tehtävä työ on laadukasta. Pirkanmaan hyvinvointialueen ehkäisevässä päihdetyössä päädyttiin hahmottelemaan toimenpiteet kansallisen toimintaohjelman painopisteiden alle unohtamatta kuitenkin edellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa olleita ja työpajatyöskentelyssä esiin nousseita ilmiöitä. Säilytämme ilmiöt osana ehkäisevän päihdetyön suunnitelman kokonaisuutta, mutta hieman muokattuina ja täydennettyinä. Kansallisen ohjelman painopisteet ohjaavat ehkäisevän päihdetyön rakenteita ja työskentelyä, kun taas ilmiöt avaavat laajemmin osa-alueita, jotka ovat tilastojen ja kokemustiedon pohjalta ajankohtaisia huomioida osana ehkäisevän päihdetyön tekemisen kokonaisuutta.

Kolmen painopisteen ja neljän läpileikkaavan painopisteen kautta edistämme Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelulinjoilla sekä yhdyspintatyöskentelyssä toimenpiteitä, joilla vastataan ilmiötyöskentelyllä nousseisiin ilmiöihin. Lisäksi toimenpiteiden kohdalla on avattuna, mihin Pirkanmaan hyvinvointisuunnitelman yleisiin painopisteisiin ne liittyvät.

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
TUTKITTU TIETO JA LAADUKKAAT RAKENTEET					Liittyy kaikkiin hyvinvointisuunnitelman painopisteisiin läpileikkaavasti
Tietoon nojaava viestintä	a) Ehkäisevän päihdetyön tiedonkulun parantaminen ja tunnetuksi tekeminen hyvinvointialueella	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Ehkäisevä päihdetyö tunnistetaan osana Pirkanmaan hyvinvointialueen toimintaa	Ehkäisevän päihdetyön työryhmille toteutettava kysely vuosittain	

Pirkanmaan hyvinvointialue

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
	b) Kirjaamiskäytäntöjen yhdenmukaistaminen Pirkanmaan hyvinvointialueella	Hyvinvointialueen sote-palvelutuotanto ja ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Kirjaamiskäytäntöjä kehitetään yhdenmukaisemmiksi Audit c:n ja mini-intervention osalta	Hyte-kerroin, ehkäisevän päihdetyön asiantuntija mukana kirjaamistyöryhmissä kyllä/ei	
Vahva osaaminen eri tasoilla	Tietojohtamisen kehittäminen hyvinvointialueella ja yhdyspinnoilla	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Ehkäisevän päihdetyön osalta on koostettuna Tableau-tietonäkymä	toteutunut/ei toteutunut	
Mahdollistava osallisuus	Eri palvelulinjojen sekä yhteistyökumppanien osallistaminen suunnitelma- ja työryhmätyöskentelyyn	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Alueellisten ehkäisevän päihdetyön työryhmätyöskentelyn toteutuminen	toteutunut/ei toteutunut	
Monialainen stigman purkaminen	Kokemusasiantuntijatiedon hyödyntäminen osana ehkäisevää päihdetyötä	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Kokemusasiantuntijaa-tiedon monipuolinen hyödyntäminen osana työryhmien työskentelyä ja tapahtumia	toteutunut/ei toteutunut	
ARJEN YMPÄRISTÖT MUUTOKSEN TEKIJÖINÄ					Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen, Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö

Pirkanmaan hyvinvointialue

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
Pakka-toimintamalli	Pakka-toimintamallin työryhmätyöskentelyn toteutuminen koko Pirkanmaan alueella	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Jokaisella Pirkanmaan alueen neljällä seudulla on säännöllisesti kokoontuva kysyntätyöryhmä. Pirkanmaan tarjontatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti vuosittain.	Toteutuneiden Pakka-työryhmien tapaamisten määrä	
Tietoon nojaava viestintä	Pakka-toimintamallin vaikuttamistyö pohjautuu tutkitusti vaikuttavaan tietoon	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Alueellinen ehkäisevä päihdetyö perustuu kansainvälisen tietoperustan hyödyntämiselle	Toteutuu/ ei toteudu, Ehkäisevän päihdetyön työryhmille toteutettava kysely vuosittain	

Pirkanmaan hyvinvointialue

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
Vahva osaaminen eri tasoilla	Viestitään Pakka-toiminnassa ajankohtaisesta tilannekuvasta, päihde- ja pelitiedosta sekä tutkimustiedosta työryhmän jäsenille	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Työryhmän jäsenten ymmärrys ja tieto ehkäisevästä päihdetyöstä ja ajankohtaisista ilmiöistä lisääntyy	Ehkäisevän päihdetyön työryhmille toteutettava kysely vuosittain	
Mahdollistava osallisuus	Monialainen edustus Pakka-toiminnassa	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Pakka-työryhmien kokoonpano on monialainen ja kattava	Toteutuu/ ei toteudu	
Monialainen stigman purkaminen	Pidetään mukana stigman purkamisen näkökulma työryhmän työskentelyssä ja vaikuttamistyössä	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Neljän tuulen ilmiöihin liittyvä stigma on huomioitu ehkäisevän päihdetyön työskentelyssä	Toteutuu/ ei toteudu	
MONIPUOLINEN VARHAINEN TUNNISTAMINEN JA TARVELÄHTÖINEN TUKI					Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen, Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen, Liikkumisen ja

Pirkanmaan hyvinvointialue

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
					aktiivisuuden edistäminen
Tietoon nojaava viestintä	Viestitään työntekijöille ja asiakkaille päihdeilmiöistä, päihdehaitoista ja kannustetaan parempiin elintapoihin	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio, Alueellinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja Pakka-työryhmä	Lisätään tietoa ja sen sovellettavuutta osana omaa työtehtävää ja työhyvinvointia	Ehkäisevän päihdetyön työryhmille toteutettava kysely vuosittain	

Pirkanmaan hyvinvointialue

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
Vahva osaaminen eri tasoilla	Varhaisen tunnistamisen ja tuen tilannekuvan luominen a) Kartoitetaan palvelulinjoittain varhaisen tunnistamisen ja tuen tilanne. b) Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluissa tunnistetaan ja tuetaan päihde- ja peliriippuvuushaittoihin tukea tarvitsevat asukkaat c) Kartoitetaan palvelulinjoittain mahdollisuus riittävään asiantuntijatietoon päihde- ja riippuvuusilmiöistä	Alueellinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelutuotanto	a) Toteutetaan kysely, jonka avulla muodostetaan tilannekuva varhaisen tunnistamisen ja tuen toteutumisesta eri toiminnoissa. b) Järjestetään yhteistyössä Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelutuotannon kanssa koulutusta varhaisesta tunnistamisesta ja puuttumisesta c) Pirkanmaan hyvinvointialueen työntekijöillä on riittävä osaaminen päihde- ja peliriippuvuusasioiden tunnistamisessa ja tukemisessa		

Kansallinen painopiste	Toimenpide ehkäisevässä päihdetyössä	Vastuu	Vähimmäistavoite	Mittarit	Hyvinvointisuunnitelman painopiste
Mahdollistava osallisuus	Monialainen edustus alueellisessa ehkäisevän päihdetyön työryhmässä	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Työryhmissä ovat edustettuna eri toimijat		
Monialainen stigman purkaminen	Tunnistetaan stigman purkamisen merkitys osana ehkäisevän päihdetyön koulutuskokonaisuutta	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	Huomioidaan stigman purkamisen näkökulma osana koulutuskokonaisuutta ja tukimateriaalia		

7 Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat ilmiöt

Ehkäisevän päihdetyön laki määrittää ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvaksi alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisemisen ja vähentämisen. Nämä osa-alueet sisältyvät itsestään selvästi ehkäisevän päihdetyön edistettävään kokonaisuuteen. Nämä aihealueet ja niihin liittyvät haitat elävät yhteiskunnallisessa ajassa eri tavoilla ja niihin liittyvät ilmiöt seuraavat sekä kansainvälisiä trendejä mutta myös voivat vaihdella alueittain. Vuonna 2023 Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tekemistä ohjasi ilmiölähtöinen työskentely. Ilmiölähtöisellä työskentelytavalla työryhmälle nousi esille neljä pääteemaa, ilmiötä, jotka tällöin ohjasivat suunnitelman sisällön muotoutumista. Nämä neljä ilmiötä olivat: varhainen tunnistaminen ja tuki päihde- ja mielenterveysasioissa, alueelliset erot nuorten hyvinvoinnissa, sosiaalinen media ja päihteet sekä ikäihmisten tietoisuus alkoholin ja lääkityksen yhteisvaikutuksista.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivittämisen yhteydessä alueellisen ehkäisevän päihdetyön työryhmältä saatujen kommenttien pohjalta todettiin ilmiöiden olleen jossain määrin eri tasoisia. Lisäksi ilmiöiden kirjoitusasu vaihdettiin ilmiömuotoisiksi ja osasta tavoitemuotoisia sanoituksia luovuttiin. Aikaisemmin suunnitelman ilmiöistä säilytettiin ainoastaan sosiaalinen media ja päihteet. Alueelliset erot nuorten päihteiden käytössä muutettiin kuvaamaan yleensäkin kaikkien ikäisten eroja päihteiden käytössä. Myös ilmiö ikäihmisten ”tietoisuus alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutuksista” muutettiin koskemaan ikäihmisten haitallista päihteidenkäyttöä laajemmin.

Lisäksi päivitystyössä huomioitiin huume- ja pelihaittojen puuttuminen aiemmasta suunnitelmasta sekä erityisryhmien näkökulmien vahvempi mukaan ottaminen suunnitelmaan. Varhainen tunnistaminen ja tuki jätettiin pois ilmiöistä, sillä se on huomioituna jo kansalliselta tasolta tulevilla rakenteellisen tason painopisteissä ja säilyy näin myös mukana ehkäisevän päihdetyön suunnitelman kokonaisuudessa sitä kautta.

7.1 Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat ilmiöt koottuna

Tässä kappaleessa tarkastellaan suunnitelman koostamisen taustalla olevia ehkäisevän päihdetyön ilmiöitä. Osiossa avataan myös suuntaviivoja ehkäisevän päihdetyön jatkokehittämistä ohjaavia ilmiöitä.

7.1.1 Alueelliset erot päihteiden käytössä

Pirkanmaan hyvinvointialueella tilastojen mukaan hyvinvointierot ovat suuria eri kuntien välillä. Sama ilmiö näkyy myös päihteidenkäytössä. Kouluterveyskyselyn mukaan osassa kuntia nuorten alkoholin tai tupakkatuotteiden käytössä poiketaan Pirkanmaan sekä kansallisesta tai alueellisesta keskiarvosta.⁴¹ Alueellisia eroja nuorten hyvinvoinnissa

⁴¹ Sotkanet 2026 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

kuvaavat myös mielenterveyden indikaattorit. 8–9 luokkalaisten ahdistuneisuudessa erot eivät ole kovin suuria kuntien välillä, mutta esimerkiksi lukiolaisten välillä kunnissa luvut vaihtelevat 12 ja 30 prosentin välillä ja ammatillisissa oppilaitoksissakin 7 ja 25 prosentin välillä.⁴²

Alueelliset erot nuorten päihteidenkäytössä laajennettiin suunnitelmassa alueellisiksi eroiksi päihteiden käytössä yleensä, sillä eroja päihteiden käytössä on havaittavissa nuorten lisäksi myös aikuisilla. Esimerkiksi luvut vanhempien liiallisen alkoholin käytön haitoista eroavat Pirkanmaan kunnissa 0–11 prosentin välillä.⁴³ Joissain kunnissa siis isompi osa nuorista kokee haittaa oman vanhemman alkoholin käytöstä. Kuntien välillä on havaittavissa pientä eroa myös esimerkiksi rattijuopumustapausten trendeissä.⁴⁴ Alueelliset erot on hyvä tiedostaa esimerkiksi pohdittaessa seudullisia tarpeita erilaisille interventioille. Pakkastyöryhmien seudullinen jakautuminen myös mahdollistaa ilmiöiden tarkastelun hieman paikallisemmin ja näin myös tehtävä ehkäisevä päihdetyö on paikallisempaa.

7.1.2 Sosiaalinen media ja päihteet

Sosiaalinen media on muuttanut päihdekulttuuria ja siitä nousevia haittoja merkittävästi. Esimerkiksi päihteiden saatavuus on lisääntynyt huomattavasti sosiaalisen median alustojen kautta, myös alaikäisille. Lisäksi nikotiini- ja peliteollisuus kehittävät tapoja markkinoida tuotteita verkossa ja sosiaalisen median kautta hyödyntämällä esimerkiksi vaikuttajia. Tämä myös normalisoi yhteiskunnan päihdekulttuuria. Toisaalta iso osa nuorista ja nuorista aikuisista käyttää sosiaalista mediaa ja tavoitettavissa parhaiten sen kautta. Sosiaalinen media tuleekin olla vahvasti huomioituna ehkäisevässä päihdetyössä.

Samaan aikaan suurella osalla pirkanmaalaisista nuorista on ollut vaikeuksia lopettaa internetin käyttöä ja sosiaaliseen mediaan kulutetaan todella paljon aikaa. Esimerkiksi Pirkanmaalla 33 prosenttia 8–9 luokkalaisista kokee, että ei ole pystynyt lopettamaan

⁴² Sotkanet 2026 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

⁴³ Sotkanet 2026 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

⁴⁴ Sotkanet 2026 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

internetin käyttöä yrityksistä huolimatta. Lukiolaisista näin oli vastannut 38 % ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 24 %. Sekä yläasteikäisten että lukiolaisten osalta tulokset ovat nousseet vuosi vuodelta ja ammatillisten opiskelijoiden pysyneet suurin piirtein samoina.

Sosiaalisen median kautta tapahtuu lisäksi paljon kiusaamisväkivaltaa ja erilaista seksuaalista häirintää. Yksinäisyys, masennus ja kiusatuksi tulemisen kokemukset voivat altistaa erilaisten päihteiden kokeiluille ja käytölle. Sosiaalinen media ja päihteet ilmiönä ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta näyttäytyy Pirkanmaan alueella huolestuttavina lukuina. 4.–5.luokkalaisten kokema seksuaalinen kommentointi, ehdottelu, viestittely tai kuvamateriaalin näyttäminen on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana.⁴⁵

7.1.3 Ikäihmisten haitallinen alkoholinkäyttö

Pirkanmaalaiset ikääntyneet asukkaat käyttävät runsaasti alkoholia. Audit c-testien mukaan alkoholia liikaa käyttävien osuus yli 65-vuotta täyttäneistä on kasvanut 34,7 prosentista 40 prosenttiin vuosien 2020–2024 aikana. On mahdollista, että luku on huomattavasti suurempikin, sillä tehdyt testit eivät välttämättä kata koko Pirkanmaan yli 65-vuotiaiden väestöä. Yli 75-vuotiaista alkoholia liikaa vuonna 2024 käytti 22,3 prosenttia. Vuonna 2023 Audit-c testin tehneistä yli 64-vuotiaista alkoholin käyttöön on liittynyt vähintään riskejä 38,8 prosentilla. Kuolleisuus alkoholiliitännäisiin sairauksiin on myös noussut Pirkanmaalla viimeisten vuosien aikana ja ollut vuonna 2024 68,7 prosenttia. Ikääntyneiden kohdalla etenkin eläköityminen on tunnistettu yhdeksi isoksi murrosvaiheeksi, joka voi altistaa yksinäisyydelle sekä päihdeongelmille. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus yli 65 vuotta täyttäneistä on selkeästi nousussa sekä depressoilääkkeistä korvausta saaneiden yli 65-vuotiaiden määrä on ollut nousujohteinen (poikkeuksena vuosi 2024, jolloin määrä laski hieman). Tietoa alkoholin riskeistä ja vaikutuksista ikääntymisen myötä tulisikin lisätä.⁴⁶

Lääkehoidon ja alkoholin käytön puheeksi ottaminen on tärkeää, sillä muistisairaus voi myös lisätä alkoholin käyttöä. Lisäksi iäkkäämmillä muistisairauteen sairastuvilla alkoholin käyttö

⁴⁵ Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2021–2025) Kouluterveyskysely [Kouluterveyskyselyn tulokset - THL](#)

⁴⁶ Sotkanet 2026 [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

voi myötävaikuttaa sairauden etenemistä. ⁴⁷Tampereella aiemmin toteutetussa päihdetilannekyselyssä on ilmennyt, että mitä iäkkäämpi asiakas sosiaali- ja terveyspalveluiden vastaanotolla oli, sitä vähemmän tai ei ollenkaan häneltä kysytään päihde- ja mielenterveysasioista, rahapelaamisesta tai lähisuhdeväkivallasta.

7.1.4 Nikotiinituotteiden käytön lisääntyminen

Tilastojen mukaan tupakan polttaminen on Pirkanmaalla vähentynyt vuoden 2020 9,5 prosentista vuoden 2024 7,4 prosenttiin. Tilalle on kuitenkin tullut uusia nikotiinituotteita, jotka ovat houkuttelleet mukaan aiempien käyttäjien lisäksi myös uusia käyttäjiä. Nikotiinituotteet siirtyivät vuonna 2023 lääkelain piiristä tupakkalain piiriin ja sen myötä nikotiinipussit vapautettiin kauppoihin keväällä 2023. Muutoksen tarkoituksena oli etenkin nuuskan pimeän kaupan ja tuonnin ehkäisy. ⁴⁸Tämän jälkeen sähkötupakan valvoton verkossa tapahtuva kauppa alkoi kukoistamaan ja sähkötupakkaa päätyi myös paljon markkinoille myytäväksi sekä alaikäisten käsiin. Sähkötupakointilaitteista käytiin myös paljon kauppaa nuorten keskuudessa. Lisäksi esimerkiksi Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinninlaitoksen Puhti-tietokannan huumekauppadataan mukaan sähkötupakkaa on kaupiteltu runsaasti Pirkanmaalla sosiaalisen median alustoilla. Koulumaailmassa raportoitiin paljon nuorten sähkötupakointia esimerkiksi koulujen vessoissa. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan 7 prosenttia 8–9 luokkalaisista kertoi käyttävänsä sähkötupakkaa⁴⁹. Myös työikäisten miesten nikotiinituotteiden käyttö vuosien 2023–2025 välillä tuplaantui. Samoin nuorten osalta kouluterveyskyselyn pohjalta nähtiin, että nikotiinituotteiden käyttö lisääntyi. ⁵⁰.

Vuonna 2025 Petteri Orpon hallituksen esitys siirsi tupakkalainsäädännön koskemaan myös laajasti kaikkia nikotiinituotteita, nikotiinituotteiden käyttö kiellettiin kouluissa tupakoinnin

⁴⁷ Duodecim Käypä hoitosuositus 2023 [Alkoholin käyttöön liittyvä muistisairaus](#)

⁴⁸ [Nikotiinipussien myyntiä ja markkinointia säännellään jatkossa tiukemmin - Valtioneuvosto](#)

⁴⁹ [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

⁵⁰ [Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön yleisyys - THL](#)

tavoin ja niiden nettikauppa kiellettiin. Tämä hillitsi sähkötupakan käyttöä alaikäisten keskuudessa ja se lähtikin laskuun vuoden 2025 kouluterveyskyselyssä. Sen sijaan nikotiinipussien vapautumisen myötä on niiden käyttö moninkertaistunut nuorten keskuudessa, siitä huolimatta vaikka lainsäädännöllä on pyritty suojelemaan nuorten käyttöä. Nikotiinipussien suosion suuri nousu on näkynyt kouluterveyskyselyn mukaan jo yläasteikäistenkin käyttönä. Esimerkiksi Pirkanmaalla joskus nikotiinipusseja kertoi käyttävänsä 8. ja 9.-luokkalaisista 10 prosenttia.

Pirkanmaalla tupakointiluvut ovat jo olleet pidempään laskussa, mutta muiden nikotiinituotteiden osalta ei välttämättä riskejä vielä ymmärretä ja tunnisteta. Suomi ratifioi vuonna 2004 Maailman terveysjärjestö WHO:n tupakkapuitesopimuksen, joka velvoittaa julkista valtaa vahvoin toimin tulevien sukupolvien suojelemiseksi tupakoinnin ja nikotiiniriippuvuuden haitoilta.⁵¹Tätä samaa velvoitetta noudatetaan jatkossa myös muiden nikotiinituotteiden osalta ja siksi se on nostettu myös ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa keskeiseksi ilmiöksi.

7.1.5 Peliongelmat ja niiden lisääntyminen

Pirkanmaalla rahapelejä pelaa säännöllisesti eli vähintään viikoittain 25 % asukkaista, eli 104 400 henkeä, joista vähintään alhaisen riskin tasolla pelaa neljä prosenttia asukkaista, eli 36 500 henkeä. Miehet pelaavat selkeästi naisia useammin rahapelejä jokaisessa ikäryhmässä. Miehistä vähintään matalan riskin tasolla pelaa 7,3 prosenttia 20–64-vuotiaista ja naisista 2,7 prosenttia. Yli 64-vuotiaista miehistä pelaa 5 prosenttia vähintään alhaisen riskin tasolla ja naisista 1,3 prosenttia. Kansainvälisesti on arvioitu, että avun piiriin hakeutuu vain noin 10–30 prosenttia rahapeliongelmia koskevista.⁵²Peliongelmia ei vielä tunnisteta riittävän hyvin Pirkanmaan hyvinvointialueen terveys- ja sosiaalipalveluissa, siitä huolimatta vaikka arviolta 15 700 pirkanmaalaista on kokenut rahapelaamisesta aiheutuvan ongelmia. Esimerkiksi

⁵¹ <https://stm.fi/who-n-tupakkapuitesopimus>

⁵² Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, Alueellinen rahapelaamisen tietopaketti. [Rahapelihaitat Suomessa – Pirkanmaan alueellinen tietopaketti 2025](#)

vuoden 2024 päihdetilannekyselyn mukaan jossain terveys- tai sosiaalihuollon palveluissa rahapelaamisesta oli kysytty vain yhdeltä prosentilta vastaajista. Päihdetilannekyselyn mukaan myös kouluterveydenhuollossa pelaamisesta kysyttiin huomattavasti harvemmin, mitä päihteistä.

Petteri Orpon hallituksen uudistus⁵³ rahapelilainsäädäntöön vaikuttavaa riskien ilmaantuvuuteen. Lisenssimallilla pelimarkkinat vapautetaan 1.7.2027 alkaen ja kansainväliset peliyhtiöt pääsevät kilpailemaan Suomen markkinoille. Uudistuksen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja muun muassa ohjaamalla rahapelaamista säänneltyyn ja valvottuun pelitarjontaan.⁵⁴ Rahapelihaittojen ehkäisyä ja hoitoa tekevät järjestöt, kuten Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry ovat kuitenkin kritisoineet hallituksen esitystä koskevia ongelmia. He viittaavat tutkimustietoon, jonka mukaan hallituksen esitys laista todennäköisesti lisää suomalaisten rahapelaamista ja siitä syntyviä haittoja. Tämä johtuu siitä, että verkkokasinoiden ja kaikkein haitallisimpien rahapelien markkinointia lisätään ja markkinointi myös lisää pelaamista.⁵⁵ Toistaiseksi on vielä epäselvää, miten esimerkiksi pelaamisen tappiorajoja tai valvontaa tullaan soveltamaan ja onko se riittävää.

Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman päivittämisen yhteydessä haluttiin huomioida nämä mahdolliset lisääntyvät pelihaitat jo hyvissä ajoin, jotta pelihaittojen mahdolliseen lisääntymiseen olisi varauduttu. Rahapeliongelmiensa haitat ulottuvat niin yhteiskuntaan kuin pelaajien läheisiinkin. Rahapeliongelmiille tyypillistä on niiden moninaisuus, kun taloudelliset haasteet johtavat terveydellisiin haasteisiin ja sosiaalisiin haasteisiin. Näin niiden ehkäisykin vaatii monialaista yhteistyötä. Rahapeli riippuvuutta kokevilla on myös 15 kertainen riski itsetuhoisuuteen valtaväestöön verrattuna.

Uusimman kouluterveyskyselyn mukaan on jo havaittavissa nuorten keskuudessa pientä nousua nuorten rahapelaamisessa. Etenkin 8–9-luokkalaisten kohdalla luvut ovat nousseet vuoden 2024 neljästä prosentista vuoden 2025 kuuteen prosenttiin. Ammatillisen

⁵³ [Rahapelien järjestäminen avataan osittain kilpailulle - Valtiovarainministeriö](#)

⁵⁴ [Rahapelijärjestelmä uudistetaan - Vedonlyönti- ja nettikasinopelien markkina avataan lisenssimallilla kilpailulle - Valtioneuvosto](#)

⁵⁵ [Rahapelilain muutos uhkaa lisätä rahapelihaittoja - EHYT ry](#)

oppilaitosten kohdalla rahapelaamisen luvut ovat olleet viime vuosina tasaisesti korkealla 7 prosentin tasolla. ⁵⁶Laajemmat saatavilla olevat pelimarkkinat ja runsaampi pelien markkinointi lisäävät tarvetta käsitellä nuorten parissa jo hyvissä ajoin rahasuhdetta ja rahankäyttöön liittyviä teemoja sekä lisätä tietoisuutta pelihaitoista.

7.1.6 Huumehaittojen lisääntyminen

Huumeiden käyttö ja siihen liittyvät haitat ovat 2010-luvulta alkaen lisääntyneet. Huumeiden saatavuus on kasvanut huomattavasti ja globalisaation myötä huumeiden salakuljetusta tapahtuu runsaasti. ⁵⁷Huumeiden myynti siirtyi ensin niin kutsutun pimeän verkon viestintäalustojen välityksellä tapahtuvaksi, niiden sulkemisen jälkeen huumekauppaan on käytetty yhä useammin viestintäsovelluksia ja sosiaalista mediaa. Sosiaalisen median välityksellä tapahtuvan huumekaupan myötä myös haitat ovat muuttaneet muotoaan. Tällaisessa kaupankäynnissä on ollut myös riskinä erilaiset ryöstö- ja väkivaltatilanteet. ⁵⁸ Toisaalta viestintäsovellusten välillä tapahtuva kauppa on mahdollistanut huumeiden saatavuuden myös nuoremmille käyttäjille, kun huumeita on voinut ostaa esimerkiksi Telegramin kautta.

Huumeiden käytön lisääntyminen näkyy myös jätevesitutkimuksissa. Esimerkiksi Tampereen osalta jätevesitutkimuksissa näkyvät stimulanttien, kuten amfetamiinin lisääntynyt käyttö sekä kokaiini. Kokaiinin käyttö näyttää moninkertaistuneen muutaman vuoden aikana ja näyttää olevan erityisen runsasta tiettyjen musiikkitapahtumien yhteydessä. Myös muuntohuume Alfa-PVP:n käyttö näkyy jätevesitutkimuksissa, mutta mittaluokaltaan huomattavasti vähäisempänä kuin monien muiden huumeiden käyttö. ⁵⁹ Pirkanmaalla tilastoissa näkyvät

⁵⁶ Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki

⁵⁷ [Understanding Europe's drug situation in 2025 – key developments \(European Drug Report 2025\)](https://www.euda.europa.eu/Understanding-Europe%27s-drug-situation-in-2025-key-developments-European-Drug-Report-2025/) | www.euda.europa.eu

⁵⁸ [Huumausainerikokset -huumeiden käyttö näkyy yleisessä järjestyksessä ja turvallisuudessa - Poliisi](#)

⁵⁹ [Jätevesitutkimus: väestötason huumeiden käyttö - THL](#)

myös muualla yleisesti väärinkäytetyt lääkkeet, kuten opioidit sekä uni- ja rauhoittavat lääkkeet.⁶⁰

Poliisin tilastojen mukaan huumerattijuopumukset ja törkeät huumausainerikokset ovat viime vuosina lisääntyneet vaikkakin huumausaineiden käyttörikokset vähentyneet.⁶¹ Poliisin tilastot eivät kuitenkaan kerro koko totuutta huumeiden käytöstä, sillä kaikki käyttö ei tule poliisin tietoon.

Nuorten aikuisten osalta suhtautuminen huumeita kohtaan on tiedetty liberalisoituneen viime vuosikymmeninä. 1980- ja 90-luvulla syntyneistä jopa 40 prosenttia on kokeillut kannabista.⁶² Toisaalta nuorempien osalta viimeisessä kouluterveyskyselyssä nuorten huumeekokeilut ovat lähteneet hieman laskuun vuosituhatluvun vaihteen lukemista.⁶³ Vaikka kouluterveyskyselyn tulokset antavat syytä optimistisuuteen, kertovat jätevesitutkimukset ja poliisin tilastot toista kieltä mahdollisten huumehaittojen lisääntymisestä jatkossakin. Näin ollen huumehaittojen ehkäisy haluttiin ottaa myös osaksi ehkäisevän päihdetyön suunnitelman kokonaisuutta.

7.1.7 Haavoittuvien erityisryhmien päihteiden käyttö

Ehkäisevän päihdetyön ilmiöiden joukkoon haluttiin nostaa myös haavoittuvassa asemassa olevat erityisryhmät. Tutkimusten mukaan päihteiden käyttö on usein polarisoitunutta.⁶⁴ Heikossa sosioekonomisessa asemassa oleminen altistaa useammin erilaisille vastoinikäymisille, kuten työttömyydelle ja toimeentulovaikeuksille. Tätä myötä myös riski päihteiden käytölle lisääntyy. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan esimerkiksi matala koulutustaso ja koulutuksen puute lisäävät riskiä päihteiden käytölle.⁶⁵ Päihteiden käyttäjillä, etenkin pidempään päihteitä käyttävillä osallisuuden kokemus yhteiskunnassa on kaventunut. Heidän sosiaaliset verkostonsa voivat olla hajonneita tai vähäisempiä ja ulkopuolisuuden

⁶⁰ [Huumetilanne Suomessa 2020](#)

⁶¹ [Sotkanet 2026](#)

⁶² [Kannabiksen käyttö Suomessa - THL](#)

⁶³ [Sotkanet 2026](#)

⁶⁴ [Ruokolainen \(2021\) Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies](#)

⁶⁵ [Päihdeavainindikaattorit - THL](#)

kokemus yhteiskunnassa vahvistunut, mitä yhteiskunnan epäluuloinen tai syrjivä suhtautuminen voi vain vahvistaa.⁶⁶

Haavoittuvina erityisryhminä haluttiin tässä suunnitelmassa huomioida asukkaat, joilla voi olla psyykkisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti puutteelliset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi vammaiset, pitkäaikaissairaat, vieraskieliset, jälki- ja sijaishuoltonuoret, työttömät tai erilaisten vähemmistöjen edustajat. Useampien rajoitteiden ja haasteiden päällekkäisyys lisää riskiä niin päihteiden käytölle kuin esimerkiksi mielenterveyden haasteille.⁶⁷ Toisaalta taas runsaan päihteiden käytön on todettu lisäävän mielenterveyden häiriöiden riskiä.⁶⁸ On myös esimerkiksi todettu, että vanhempien vakavat mielenterveys- ja päihdeongelmat ennustavat riskiä ongelmien kasautumiselle myös heidän lapsilleen.⁶⁹ Haavoittuvien ihmisryhmien tunnistaminen on keskeistä resurssien tietoisien kohdistamisen ja kohdennetun ehkäisyn toteutumisen näkökulmasta.

8 Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman arviointi ja seuranta

Suunnitelman etenemistä seurataan hyvinvointialueella painopisteittäin, toteutuneiden toimenpiteiden mukaan kerran vuodessa. Seurannassa arvioidaan kappaleessa 6 esitettyjen painopisteiden alle liitettyjen tavoitteiden toteutumista. Arviointi toteutetaan arvioiden ovatko kyseiset toimenpiteet toteutuneet kyllä/ei -muodossa. Toimenpiteisiin on kirjattu myös selkeitä toimintamallien ja prosessien valmisteluja.

Ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden jalkauttamista hyvinvointialueen palvelulinjoilla toteutetaan yhdessä ehkäisevän päihdetyön työryhmän kanssa ja osana Pakka-toimintamallin mukaista toimintaa. Lisäksi kerran vuodessa ehkäisevässä päihdetyössä toteutetaan kysely, jolla tarkastellaan työryhmien (alueellinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja Pakka-työryhmät) työskentelyn ja tavoitteiden onnistumista työryhmäläisten

⁶⁶ [Päihteidenkäyttö ja yhteiskunnallisen osallisuuden ongelmat - Päihdelinkki](#)

⁶⁷ [Päihdeavainindikaattorit - THL](#)

⁶⁸ [Alkoholin haitat ja mielenterveys | Mielenterveystalo.fi](#)

⁶⁹ Duodecim 2026 [Duodecim](#)

näkökulmista. Kyselyn tulokset ohjaavat aina seuraavan vuoden työryhmätyöskentelyä ja yhdyspintatyötä ehkäisevän päihdetyön osalta.

8. Lähteet

Pääasiakirjassa on tarkemmin kuvattuna yhteiset tietolähteet sekä ohjaavat asiakirjat, kuten hallitusohjelmat ja Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia ja lait, joihin suunnitelmien teko on pohjautunut.

Edellä mainittujen lisäksi tässä asiakirjassa on käytetty lähdemateriaalina:

Duodecim: [Alkoholin käyttöön liittyvä muistisairaus](#)

Duodecim: [Itsetuhoisen potilaan arviointi](#)

[Duodecim](#): Jama Psychiatry 2016; DOI:10.1001/jamapsychiatry.2016.1728

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry: [Ehkäistään päihde- ja peliongelmiä jo ennen kuin ne syntyvät | Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry](#)

[Ehkäisevän päihdetyön \(EPT\) toimintamalli kunnan alueella / Pirkanmaa | Innokylä](#)

[Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma : Väliarviointi ja jatkossa tehostettavat toimet vuoteen 2025](#)

Innokylä: [Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön: päihteet, mielenterveys, lähisuhdeväkivalta ja rahapelaaminen | Innokylä](#)

Mielenterveystalo: 2026, Alkoholin haitat ja mielenterveys [Alkoholin haitat ja mielenterveys | Mielenterveystalo.fi](#)

Pirkanmaan hyvinvointialue: [Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittinen ohjelma](#)

Poliisi: Liikennejuopumustilastot 2023. [Liikennejuopumustilastot 2023: Huumausainerattijuopumuksia eniten nuorten aikuisten ikäryhmässä - Poliisi](#)

Puupponen, Maija 2025, Nuorten energiajuomien käyttö on yleistynyt -Käyttö säännöllistä jo 11-vuotiailla. [Nuorten energiajuomien käyttö yleistynyt - käyttö säännöllistä jo 11-vuotiailla | Jyväskylän yliopisto](#)

[Päihteidenkäyttö ja yhteiskunnallisen osallisuuden ongelmat - Päihdelinkki](#)

Sininauhaliitto ry: [EMPPA | Sininauhaliiton esteetön työ](#)

Sosiaali- ja terveysministeriö: WHO:n tupakkapuitesopimus. [WHO:n tupakkapuitesopimus - Sosiaali- ja terveysministeriö](#)

Sotkanet: [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

Sotkanet: [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

Sotkanet: [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

Sotkanet: [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

Suomen laki: [Laki alkoholilain muuttamisesta | 743/2025 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

Suomen laki: [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä | 523/2015 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

Suomen laki: [Tupakkalaki | 549/2016 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

Suomen laki: [Yhdenvertaisuuslaki | 1325/2014 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: 2023 a, Ostokokeet [Ostokokeet - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: [Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: 2023 b, Päihdeavainindikaattorit. [Päihdeavainindikaattorit - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Alkoholin haitat väestötasolla. [Alkoholinkäytön haitat väestötasolla - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: 2025 a, Jo joka neljäs alle 40-vuotias mies käyttää nikotiinipusseja. [Jo joka neljäs alle 40-vuotias mies käyttää nikotiinipusseja - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: 2025 b, Jätevesitutkimus. [Jätevesitutkimus: väestötason huumeiden käyttö - THL](#).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: [Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: [Kouluterveyskyselyn tulokset - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: [Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön yleisyys - THL](#)

[Vahva ja välittävä Suomi : Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023](#)

Valtioneuvosto: [Nikotiinipussien myyntiä ja markkinointia säännellään jatkossa tiukemmin - Valtioneuvosto](#)

Valtioneuvosto: [Rahapelijärjestelmän uudistaminen - Sisäministeriö](#)

Valtioneuvosto: [Rahapelijärjestelmä uudistetaan - Vedonlyönti- ja nettikasinopelien markkina avataan lisenssimallilla kilpailulle - Valtioneuvosto](#)

